

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego

COM(2013) 404 final – 2013/0185 (COD)

oraz komunikatu Komisji w sprawie ustalania wysokości szkody w dochodzeniu roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia art. 101 lub 102 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej C(2013) 3440

(2014/C 67/16)

Sprawozdawca: **Reine-Claude MADER**

Parlament Europejski, w dniu 1 lipca 2013 r., oraz Rada, w dniu 8 lipca 2013 r., postanowiły, zgodnie z art. 114 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego

COM(2013) 404 final – 2013/0185 (COD).

Dnia 8 maja 2013 r. Komisja Europejska, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

komunikatu Komisji w sprawie ustalania wysokości szkody w dochodzeniu roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia art. 101 lub 102 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

C(2013) 3440

Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię dnia 2 października 2013 r.

Na 493. sesji plenarnej w dniach 16–17 października 2013 r. (posiedzenie z 16 października) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 133 do 1 – 4 osoby wstrzymały się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Wnioski ogólne

1.1.1 Brak krajowych przepisów regulujących w adekwatny sposób kwestię roszczeń odszkodowawczych, a nawet przeciwnie – rozbieżności między przepisami krajowymi, stawiają ofiary, a także autorów naruszeń prawa konkurencji w nierównej sytuacji.

1.1.2 Może to ponadto powodować przewagę konkurencyjną przedsiębiorstw, które naruszyły art. 101 i 102 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), a które nie mają siedziby w państwie członkowskim, gdzie prawodawstwo jest korzystne, lub nie prowadzą w nim działalności.

1.1.3 Różnice pomiędzy reżimami odpowiedzialności mogą w związku z tym wywierać negatywny wpływ na konkurencję i prowadzić do zakłócenia właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego.

1.1.4 Komitet wyraża zatem zadowolenie, że Komisja zaproponowała ułatwienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości i umożliwienie poszkodowanym uzyskania odszkodowania.

1.1.5 EKES uważa jednak, że tekst zbyt chroni interesy przedsiębiorstw korzystających z programów łagodzenia kar i to kosztem poszkodowanych. Niektóre przepisy zawarte we wniosku dotyczącym dyrektywy stanowią przeszkodę dla ich działań, gdyż opierają się na założeniu, że kandydaci zabiegający o udział w programach łagodzenia kar powinni być w znacznym stopniu chronieni przed dochodzeniem roszczeń odszkodowawczych.

1.1.6 Narzuca się zbliżenie tekstów wniosku dotyczącego dyrektywy i zalecenia Komisji w sprawie wspólnych zasad dotyczących mechanizmów zbiorowego dochodzenia roszczeń o zaprzestanie bezprawnych praktyk oraz roszczeń odszkodowawczych w państwach członkowskich, dotyczących naruszeń praw przyznanych na mocy prawa Unii ⁽¹⁾, gdyż w obu tekstach przewiduje się, że państwa członkowskie powinny dysponować, zwłaszcza w odniesieniu do roszczeń odszkodowawczych, krajowymi mechanizmami w zakresie zbiorowego dochodzenia roszczeń.

⁽¹⁾ Dz.U. L 201 z 26.7.2013, s. 60.

1.2 Zalecenia co do wniosku dotyczącego dyrektywy

1.2.1 EKES z zadowoleniem przyjmuje wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie roszczeń odszkodowawczych w dziedzinie konkurencji.

1.2.2 Komitet uważa, że dostęp do dowodów jest bardzo istotną kwestią w kontekście dochodzenia roszczeń, i popiera proponowane przez Komisję przepisy mające na celu odpowiedni dostęp do istotnych informacji niezbędnych w dochodzeniu roszczeń, pod kontrolą sądową.

1.2.3 Komitet, podobnie jak Komisja, popiera programy łagodzenia kar pozwalające na wykrycie wielu naruszeń prawa i uważa, że nie można zniechęcać przedsiębiorstw do współpracy; programy te nie powinny jednak wykraczać w ochronie przedsiębiorstw poza to, co ściśle niezbędne. Nie powinny one zwłaszcza zwalniać z konieczności wypłacenia odszkodowania poszkodowanym.

1.2.4 EKES popiera przepis, zgodnie z którym ostateczna decyzja wydana przez krajowy organ ds. konkurencji lub instancję odwoławczą nie może być kwestionowana przez jurysdykcje, do których wniesiono sprawę o odszkodowanie.

1.2.5 Ponadto Komitet popiera propozycje Komisji co do punktu wyjściowego przedawnienia, które odzwierciedlają zalecenia sformułowane przez Komitet w opinii w sprawie białej księgi, i popiera przepisy dotyczące zawieszenia biegu terminów w wypadku skierowania sprawy do krajowego organu ds. konkurencji.

1.2.6 EKES przyjmuje do wiadomości zasadę solidarnej odpowiedzialności i zasady przewidziane w wypadku stosowania programu łagodzenia kar. Zastanawia się jednak nad ich praktyczną realizacją, zwłaszcza wobec trudności z ustaleniem stopnia odpowiedzialności każdego przedsiębiorstwa.

1.2.7 EKES uważa, że należy koniecznie unikać sytuacji, które mogą prowadzić do nieuzasadnionego wzbogacenia się. W związku z tym wyraża zadowolenie z przepisów dotyczących przerzucania obciążeń, gdyż pozwalają one zagwarantować, że rekompensata zostanie wypłacona rzeczywiście osobie, która poniosła szkodę, oraz poprawić znacznie możliwości uzyskania rekompensaty za poniesioną szkodę przez konsumentów i małe przedsiębiorstwa.

1.2.8 EKES zgadza się z Komisją, że znaczenie może mieć pozasądowe rozwiązywanie sporów, pod warunkiem, że będzie ono wysokiej jakości oraz pozostanie niezależne i nieobowiązkowe. Ponadto zdaniem Komitetu alternatywne metody rozwiązywania sporów mogą stanowić wiarygodne rozwiązanie dla poszkodowanych tylko pod warunkiem, że istnieć będą skuteczne systemy dochodzenia praw na drodze sądowej, w tym zwłaszcza pozwów grupowe.

1.2.9 Narzuca się zbliżenie tekstów wniosku dotyczącego dyrektywy i zalecenia w sprawie pozwów zbiorowych, gdyż

w obu tych tekstach przewidziano, że państwa członkowskie powinny dysponować – zwłaszcza w zakresie dochodzenia roszczeń – krajowymi mechanizmami w zakresie pozwów zbiorowych.

W odniesieniu do tej sprawy Komitet ubolewa, że ustanowienie pozwu zbiorowego w dziedzinie konkurencji, które mogłoby być skutecznym narzędziem dla konsumentów, zostało wyłączone i umieszczone w zaleceniu nieposiadającym mocy wiążącej, zachęcającym państwa członkowskie do stworzenia u siebie mechanizmów pozwu zbiorowego.

1.3 Zalecenia dotyczące komunikatu

1.3.1 EKES z zadowoleniem przyjmuje komunikat dotyczący ustalania wysokości szkody poniesionej przez poszkodowanych naruszeniami prawa konkurencji.

1.3.2 Komitet uważa, że naprawa całkowitej szkody wyrządzonej działaniem sprzecznym z prawem konkurencji jest podstawowym prawem i że dochodzenie roszczeń odszkodowawczych jest właściwym uzupełnieniem działań władz publicznych i krajowych organów ds. konkurencji.

1.3.3 Komitet zgadza się też z analizą Komisji co do trudności ustalenia wysokości szkody. Uważa on, że wytyczne zawarte w praktycznym przewodniku załączonym do komunikatu powinny pomóc sądom i uczestnikom postępowania, nie naruszając niezależności sędziów krajowych w świetle obowiązujących przepisów krajowych.

2. Propozycje Komisji

2.1 Wniosek dotyczący dyrektywy

2.1.1 Po przeprowadzeniu szeroko zakrojonych konsultacji⁽²⁾ Komisja Europejska przedstawiła 11 czerwca 2013 r. wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego.

2.1.2 Celem Komisji jest zapewnienie pełnej skuteczności artykułów 101 i 102 oraz przepisów krajowych dotyczących konkurencji poprzez umożliwienie każdej osobie – konsumentom, przedsiębiorstwom i organom władzy publicznej – dochodzenie roszczeń odszkodowawczych za szkody spowodowane praktykami naruszającymi prawo konkurencji, niezależnie od ich charakteru.

2.1.3 Komisja zauważa, że łączenie działań podejmowanych w sferze publicznej i w sferze prywatnej jest niezbędne i ma charakter uzupełniający w procesie wdrażania zasad konkurencji.

⁽²⁾ Konsultacje dotyczące zielonej księgi z 2005 r. i białej księgi z 2008 r.

2.1.4 Podkreśla, że obecnie istnieją liczne przeszkody i stan niepewności prawa, zwłaszcza ze względu na różnice między zasadami stosowanymi w poszczególnych państwach członkowskich, co szkodzi skuteczności prawa i właściwemu funkcjonowaniu rynku.

2.1.5 Aby złagodzić rozbieżności między państwami członkowskimi w zakresie sądowej ochrony praw gwarantowanych Traktatem oraz zaradzić brakowi w niektórych krajach skutecznych ram pozwalających na przyznanie odszkodowania poszkodowanym wskutek naruszeń art. 101 i 102, Komisja proponuje ustalenie wspólnych norm, których cele są następujące:

- poprawić dostęp do materiału dowodowego z poszanowaniem zasady proporcjonalności i z uwzględnieniem specyfiki procedury łagodzenia kar i ugody, której znaczenie zostało podkreślone;
- przewidzieć, by decyzje krajowych organów ds. konkurencji stwierdzające naruszenie przepisów stanowiły automatycznie dowód naruszenia prawa przed sądami państw członkowskich;
- ustanowić zasady co do przedawnienia, aby uniknąć sytuacji, w których upłyną terminy, zanim poszkodowani będą mieli sposobność dochodzenia swych praw;
- ustalić zasadę solidarności przedsiębiorstw, zachowując jednocześnie korzystniejsze zasady w wypadku łagodzenia kar, aby utrzymać pozytywne skutki współpracy;
- ustalić zasady dotyczące uwzględnienia przerwania obciążeń;
- wprowadzić domniemanie proste dotyczące wystąpienia szkody w wypadku istnienia kartelu;
- zachęcić do korzystania z mechanizmów polubownego rozstrzygnięcia sporów, przewidując zawieszenie terminów przedawnienia podczas tej fazy.

2.2 Komunikat

2.2.1 W komunikacie stwierdza się, że artykuły 101 i 102 TFUE są przepisami dotyczącymi porządku publicznego mającymi na celu zagwarantowanie uczciwej konkurencji na rynku wewnętrznym i że tworzą one prawa i obowiązki dla przedsiębiorstw i konsumentów, którzy są chronieni na mocy Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.

2.2.2 W komunikacie skoncentrowano się również na trudności ustalenia wysokości szkody w sprawach dotyczących konkurencji i na fakcie, że kwestia ta należy do kompetencji

jurysdykcji krajowych, które mogą jednak korzystać z praktycznego przewodnika opracowanego przez służby Komisji.

2.2.3 Aby uzupełnić wniosek dotyczący dyrektywy, Komisja załączyła do komunikatu praktyczny przewodnik na temat ustalania wysokości szkody.

2.2.4 Przewodnik ten ma charakter czysto informacyjny i nie jest wiążący dla sędziów krajowych lub stron. Jego celem jest udostępnienie jurysdykcjom krajowym i stronom informacji co do metod i technik stosowanych, aby ustalić wysokość szkody.

3. Uwagi ogólne na temat wniosku dotyczącego dyrektywy

3.1 W swojej opinii w sprawie białej księgi w sprawie roszczeń o naprawienie szkody wynikłej z naruszenia wspólnotowego prawa ochrony konkurencji EKES podkreślił konieczność podjęcia środków, aby poprawić warunki prawne, zgodnie z którymi poszkodowani wskutek naruszenia prawa konkurencji mogą wystąpić z powództwem o odszkodowanie. W związku z tym z zadowoleniem przyjmuje wniosek, który przyczyni się do usunięcia stwierdzonych przeszkód.

3.2 Komitet uważa, że dochodzenie roszczeń odszkodowawczych powinno być uzupełnieniem działań władz publicznych i krajowych organów ds. konkurencji oraz że będzie ono miało korzystny skutek ze względu na swój odstraszący charakter.

3.3 Jego zdaniem dochodzenie roszczeń odszkodowawczych jest podstawowym prawem poszkodowanych, którymi mogą być konsumenci lub przedsiębiorstwa, i powinno prowadzić do wyrównania całkowitej szkody poniesionej wskutek naruszenia prawa konkurencji.

3.4 Prawo wystąpienia z powództwem o odszkodowanie za poniesioną szkodę było, począwszy od 2001 r., wielokrotnie potwierdzone: Trybunał Sprawiedliwości UE orzekł, że każdy ma prawo żądać odszkodowania za tego rodzaju szkody⁽³⁾. Artykuł 47 Karty praw podstawowych uznaje ponadto prawo do skutecznego wniesienia skargi w wypadku naruszenia praw gwarantowanych prawem Unii.

3.5 Komitet uważa, tak jak i Komisja, że programy łagodzenia kar przyczyniają się do wykrywania wielu naruszeń i ocenia, że nie należy zniechęcać przedsiębiorstw do współpracy. Jest jednak zdania, że programy takie nie powinny chronić przedsiębiorstw w sposób absolutny ani ograniczać prawa poszkodowanych do odszkodowania.

3.6 Komitet przyjmuje do wiadomości, że wniosek dotyczący dyrektywy został uzupełniony zaleceniem zachęcającym państwa członkowskie do ustanowienia mechanizmów pozwu zbiorowego, aby zapewnić stronom rzeczywisty dostęp do wymiaru sprawiedliwości. EKES ubolewa, że we wniosku nie

⁽³⁾ Sprawa C-453/99 (Courage i Créhan) oraz połączone sprawy C-295 do 298/04 (Manfredi, Cannito, Tricarico i Murgolo).

ma mowy o ustanowieniu procedury pozwu zbiorowego, który jest jedynym mechanizmem zapewniającym pełną skuteczność dochodzenia praw, i że kwestia ta została przeniesiona do zalecenia, które nie ma mocy wiążącej. Wobec tego EKES wnosi, by Komisja ustanowiła odpowiednie przepisy.

3.7 Komitet zgadza się też z analizą Komisji co do trudności ustalenia wysokości szkody. Uważa, że wytyczne zawarte w praktycznym przewodniku powinny pomóc sądom i uczestnikom postępowania, pozostawiając pewną swobodę oceny w świetle obowiązujących przepisów krajowych.

4. Uwagi szczegółowe na temat wniosku dotyczącego dyrektywy

4.1 Dostęp do materiału dowodowego

4.1.1 EKES uważa, że dostęp do materiału dowodowego jest kwestią podstawowej wagi, aby umożliwić rozpatrywanie spraw.

4.1.2 Ponadto sądzi, że należy przewidzieć dostęp do materiału dowodowego w taki sposób, by ofiary mogły uzyskać odpowiednie informacje, których potrzebują w ramach roszczeń odszkodowawczych.

4.1.3 Uważa jednak, że dostęp taki powinien pozostać pod kontrolą sądów i że ujawnianie powinno mieć właściwą skalę, aby chronić prawa stron.

4.1.4 Na wzór dyrektywy 2004/48/WE dotyczącej ochrony praw własności intelektualnej⁽⁴⁾, wniosek dotyczący dyrektywy ustala ramy ujawniania materiału dowodowego, gwarantując, że wszystkie państwa członkowskie zapewnią minimalny rzeczywisty dostęp do elementów materiału dowodowego, których powód lub pozwani potrzebują, by uzasadnić swoje roszczenia odszkodowawcze lub przygotować obronę.

4.1.5 Takie ustalenie ram zmniejsza niepewność prawa spowodowaną wyrokiem w sprawie Pfeiderer⁽⁵⁾, w którym stwierdzono, że wobec braku przepisów europejskich dotyczących dostępu do informacji uzyskanych przez organ krajowy w ramach programu łagodzenia kar, sędzia krajowy musi określić – w każdym indywidualnym przypadku i według przepisów krajowych – warunki, zgodnie z którymi można zezwolić na ujawnienie dokumentów związanych z procedurą łagodzenia kar poszkodowanym wskutek naruszenia prawa konkurencji lub takiego ujawnienia odmówić.

4.1.6 W art. 6 wniosku dotyczącego dyrektywy przewidziano absolutną ochronę oświadczeń przedsiębiorstw złożonych w ramach procedury łagodzenia kar lub propozycji ugodowych.

4.1.7 Przewidziano także czasową ochronę, do czasu zakończenia procedury, dokumentów specjalnie przygotowanych

przez strony w kontekście stosowania prawa przez sferę publiczną (odpowiedzi na żądanie informacji przez organ ds. konkurencji, informacja o podstawie skargi).

4.1.8 EKES zgadza się co do tego, że pominięcie, odmowa ujawnienia lub zniszczenie materiału dowodowego powinny być karane w sposób skuteczny, proporcjonalny i odstraszający.

4.1.9 Wspomniane fakty dotyczą przedsiębiorstw będących stroną postępowania prowadzonego przez organ ds. konkurencji i dotyczącego faktów będących podstawą dochodzenia roszczeń odszkodowawczych (element obiektywny) lub takich, które wiedziały albo mogły wiedzieć, że do sądu krajowego złożona zostanie skarga.

4.2 Skutek rozstrzygnięć krajowych: EKES popiera przepis, zgodnie z którym ostateczne rozstrzygnięcie krajowego organu ds. konkurencji lub instancji odwoławczej nie może być kwestionowane przez jurysdykcję, do których wystąpiono z powództwem o odszkodowanie.

4.3 Terminy przedawnienia

4.3.1 EKES uważa, że konieczne jest ustalenie zasad dotyczących obliczania terminu przedawnienia, aby chronić prawa poszkodowanych.

4.3.2 Ponadto Komitet popiera propozycje Komisji co do punktu wyjściowego przedawnienia, które odzwierciedlają zalecenia sformułowane przez Komitet w opinii w sprawie białej księgi, i popiera przepisy dotyczące zawieszenia biegu terminów w wypadku skierowania sprawy do krajowego organu ds. konkurencji. Przepisy te zapewniają poszkodowanym prawo do skutecznego wystąpienia z powództwem o odszkodowanie. EKES sądzi jednak, że okres zawieszenia mógłby zostać przedłużony do 2 lat od daty, kiedy rozstrzygnięcie stwierdzające naruszenie prawa stało się ostateczne.

4.4 Odpowiedzialność

4.4.1 EKES przyjmuje do wiadomości zasadę solidarności, która jest niekwestionowalna.

4.4.2 Komitet zastanawia się nad zasadami przewidzianymi w wypadku, gdy jedno z przedsiębiorstw uczestniczyło w programie łagodzenia kar, a zwłaszcza nad trudnością dostarczenia dowodów, ustalenia odpowiedzialności poszczególnych przedsiębiorstw i ustalenia ich wkładu z uwzględnieniem ich możliwości finansowych.

4.5 Przerzucanie nadmiernych obciążeń

4.5.1 EKES wyraża zadowolenie z faktu, iż wniosek dotyczący dyrektywy zawiera przepisy dotyczące przerzucania nadmiernych obciążeń spowodowanych przez nieuczciwe praktyki. Uważa bowiem, że należy koniecznie unikać sytuacji, które mogą prowadzić do nieuzasadnionego wzbogacenia się.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 195 z 2.6.2004, s. 16.

⁽⁵⁾ Sprawa C-360/09.

4.5.2 Uważa, że domniemanie, o którym mowa w art. 13 dotyczącym nabywców pośrednich, jest istotnym środkiem gwarantującym, że rekompensata zostanie wypłacona rzeczywiście osobie, która poniosła szkodę; zwiększa to znacznie możliwości uzyskania rekompensaty za poniesioną szkodę przez konsumentów i małe przedsiębiorstwa.

4.5.3 Komitet popiera zasadę pełnego odszkodowania zgodnie z tym, co zostało określone w art. 2 i przypomniane w art. 14.

4.6 Ustalanie wysokości szkody

4.6.1 EKES popiera zasadę domniemania szkody w wypadku stwierdzenia istnienia kartelu, gdyż domniemanie takie usuwa przeszkodę na drodze do wystąpienia z powództwem o odszkodowanie przy zachowaniu praw przedsiębiorstwa naruszającego prawo.

4.6.2 Komitet uważa, że konieczne jest uproszczenie dowodów, tak by nie hamowało to dochodzenia roszczeń odszkodowawczych, gdyż ogólnie trudno jest ustalić dowody w dziedzinie konkurencji.

4.6.3 EKES popiera udostępnienie praktycznego przewodnika, załączonego do komunikatu, gdyż zapewnia on stronom pewne bezpieczeństwo w zakresie ustalania wysokości odszkodowania.

4.7 Polubowne rozstrzygnięcie sporów

4.7.1 EKES przyjmuje do wiadomości analizę Komisji dotyczącą potencjalnego znaczenia rozstrzygnięć polubownych, które pozwalają na osiągnięcie sprawiedliwego rozwiązania mniejszym kosztem. Popiera zaproponowane przepisy dotyczące zawieszenia terminu przedawnienia i wpływu rozstrzygnięć polubownych na sprawy sądowe, co zachęci do korzystania z tych systemów.

4.7.2 EKES przypomina jednak, że poparcie dla tych systemów zależy od tego, czy będą one wysokiej jakości i czy pozostaną niezależne i nieobowiązkowe, tak by w żadnej mierze nie ograniczały możliwości wystąpienia z powództwem o odszkodowanie.

4.7.3 Ponadto, jak Komitet podkreślił w opinii w sprawie białej księgi, jego zdaniem alternatywne metody rozwiązywania sporów mogą stanowić wiarygodne rozwiązanie dla poszkodowanych tylko pod warunkiem, że istnieć będą skuteczne systemy dochodzenia praw na drodze sądowej, w tym zwłaszcza powzy grupowe.

4.8 Ocena: Komitet popiera politykę oceny proponowaną przez Komisję, aby można było wyciągnąć wnioski i, w razie potrzeby, zastosować niezbędne środki.

5. Uwagi dotyczące komunikatu

5.1 Osoba poszkodowana wskutek naruszenia prawa konkurencji domagająca się odszkodowania może napotkać liczne przeszkody wynikające z rozbieżności między przepisami i procedurami krajowymi dotyczącymi ustalania wysokości szkody.

5.2 Prawa do skutecznego wystąpienia z powództwem o odszkodowanie nie mogą ograniczać nieproporcjonalne przeszkody zwiększające istniejące już skądinąd trudności w ustalaniu wysokości szkody w sprawach dotyczących konkurencji: w istocie niemożliwe jest precyzyjne określenie, w jaki sposób warunki i postępowanie podmiotów rynkowych zmieniłyby się, gdyby nie doszło do naruszenia przepisów. Można tylko w przybliżeniu określić prawdopodobny przebieg wydarzeń.

5.3 W związku z tym EKES uważa, że praktyczny przewodnik może być użytecznym narzędziem dla sędziów krajowych, których niezależność pozostaje nienaruszona dzięki czysto informacyjnemu charakterowi przewodnika i braku prawnie wiążących skutków jego publikacji.

5.4 W każdym wypadku metoda ustalenia wysokości szkody w świetle okoliczności danej sprawy wynikać będzie z właściwych przepisów.

5.5 Orzekający sędzia będzie musiał ponadto wziąć pod uwagę dostępne dane, zasoby finansowe i czas, jakimi dysponuje, i ocenić ich proporcjonalność wobec wartości roszczeń, z jakimi występuje poszkodowany.

Bruksela, 16 października 2013 r.

Przewodniczący Europejskiego Komitetu
Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE